

DUOMENŲ BAZIŲ *SUI GENERIS* TEISINĖS APSAUGOS SĄLYGOS

Ramūnas Birštonas *

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Elektroninis paštas: birstonas@mruni.lt

Pateikta 2006 m. kovo 22 d., parengta spausdinti 2006 m. spalio 25 d.

Santrauka. Straipsnio tikslas yra išanalizuoti sąlygas, kurioms esant duomenų bazėms suteikiama *sui generis* teisinė apsauga.

Siekiant iškelto tikslo analizuojami Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktai, Europos Teisingumo Teismo ir Europos Sąjungos valstybių narių nacionalinių teismų sprendimai, teisės teoretikų darbai.

Pirmoje darbo dalyje analizuojamos duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sąlygos, suformuluotos 1996 m. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje dėl duomenų bazių teisinės apsaugos ir šių sąlygų interpretacija Europos Sąjungos valstybių narių teismų praktikoje ir teisės doktrinoje iki Europos Teisingumo Teismo 2004 metų preliminarinių nutarimų. Antroji darbo dalis skirta duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sąlygų išaiškinimui 2004 metų lapkričio 9 dienos Europos Teisingumo Teismo preliminariniuose nutarimuose.

Straipsnyje remiamasi istoriniu, sisteminiu, loginiu, lingvistiniu tyrimo metodais.

Pagrindinės sąvokos: duomenų bazės, *sui generis* teisės.

ĮVADAS

Akivaizdu, kad duomenų bazės yra labai svarbi prekė. Jas lengva nukopijuoti, todėl duomenų bazėms turi būti suteikta teisinė apsauga¹.

Ilgai manyta, kad duomenų bazėms pakankamą teisinę apsaugą teikia autorių teisė. Tačiau Europos ir JAV teismų praktika pasuko kita linkme ir atsisakė pripažinti kai kurias duomenų bazes kūriniams (tai yra saugomais autorių teisės objektais), nes jos stokojo vieno iš svarbiausių kūrinių požymių – originalumo² [1]. Reikšmingiausia šiuo požiūriu buvo JAV 1991 m. išspręsta byla *Feist Publications Inc. v. Rural Telephone Service Co.*, kurioje buvo atsisakyta suteikti autorių teisės apsaugą

telefonų knygose esantiems adresatų sąrašams, nes jų parinkime ir išdėstyme teismas neižžiūrėjo kūrybinių pastangų minimumo, reikalingo pripažinti tokį objektą kūriniu [2, p. 117–128].

Problema, kurią duomenų bazių teisinės apsaugos srityje sukėlė tokia teismų praktika, ta, jog didžioji dalis duomenų bazių neatitinka ir niekada neatitiks originalumo reikalavimo, nes duomenų bazė paprastai sudaroma ne kūrybiškai atrenkant duomenis, o atvirksčiai – siekiant patalpinti į ją visus tam tikros srities duomenis; duomenų išdėstymą taip pat paprastai nulemia ne kūrybinės pastangos, o utilitariniai motyvai: stengiamasi, kad duomenys duomenų bazėje būtų kuo lengviau randami, todėl jų išdėstymas būna kuo paprastesnis (pvz., abėcėlės tvarka).

Teisinės apsaugos, kurią teikė autorių teisė, praradimas sukėlė pavojų visai duomenų bazių gamybos industrijai. Tai paskatino ieškoti naujų – *sui generis* (lot. savos rūšies) – duomenų bazių teisinės apsaugos formų. Todėl 1996 m. priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos (toliau – Direktyva) [3] įtvirtino dvejopą duomenų bazių

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinės ir komercinės teisės katedros doktorantas.

¹ Plačiau apie duomenų bazių teisinės apsaugos būtinybę žr. R. Birštonas. Duomenų bazės sąvoka Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisėje // *Jurisprudencija*. 2006. Nr. 3(81).

² Apie originalumą kaip būtiną autorių teisių objekto požymį žr. Usonienė J. Kai kurie kūrinių sampratos aspektai / *Autorių teisės* į literatūros, mokslo ir meno kūrinius: aktualijos ir perspektyvos: pranešimų rinkinys. – Vilnius: Eugrimas, 2005.

teisinę apsaugą. Duomenų bazėms, kurios pagal duomenų parinkimą ir išdėstymą yra autoriaus intelektualinės veiklos rezultatas, suteikiama autorių teisės apsauga (Direktyvos 3 straipsnis), buvo įvestos visiškai naujos teisės į duomenų bazes – *sui generis* – teisės. Reikia pabrėžti, kad *sui generis* teisės skiriasi nuo autorių teisių ir gali būti taikomos tiek originalių, tiek originalumo kriterijaus neatitinkančių duomenų bazių apsaugai. Pastarųjų teisių esmė ta, kad duomenų bazės gamintojas turi teisę neleisti perkelti ir (arba) viešai paskelbti duomenų bazės arba pakankamai didelės jos dalies, kokybiškai ir (arba) kiekybiškai ją įvertinęs (Direktyvos 7 straipsnis).

Direktyvos nuostatas dėl *sui generis* teisių pakartoja Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo (toliau – ir ATGTĮ) [4] 61–64 straipsniai. Tačiau *sui generis* teisių į duomenų bazes³ esmė ir taikymo sąlygos iki šiol Lietuvos teisinėje literatūroje nėra pakankamai atskleistos. Galima paminėti tik A. Vileitos parengtą Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentarą⁴, kuriame, be kita ko, aptariamos ir duomenų bazių gamintojų teisės (*sui generis* teisės). Kita vertus, nuo minimo ATGTĮ komentaro išleidimo Europos valstybėse susiformavo solidi teismų praktika, o 2004 metais Europos Teisingumo Teismas (toliau – ir ETT) paskelbė preliminarius nutarimus, kuriuose tiesiogiai pasisakė ir dėl *sui generis* teisių taikymo sąlygų. Todėl matome būtinybę šią praktiką apibendrinti.

Priešingai negu Lietuvoje, kitų Europos Sąjungos valstybių narių teisės mokslininkai parodė didelį susidomėjimą *sui generis* teisėmis į duomenų bazes, buvo įvairiai interpretuotos ir *sui generis* teisinės apsaugos sąlygos. Šiai temai itin daug dėmesio skyrė tokie autoriai kaip E. Derclaye ir P. B. Hugenholtzas bei daug kitų mažiau žinomų mokslininkų. Pastebėtina, kad interpretuojant duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sąlygas buvo išplėta atšakų (*spin-off*) teorija. Šią teoriją taip pat reikia įvertinti ETT praktikos požiūriu.

Būtinybę plačiau aptarti *sui generis* teisių taikymo sąlygas pagrindžia ir kol kas vienintelė, autoriaus žiniomis, Lietuvos teismų nagrinėta byla, kurioje buvo pareikštas reikalavimas dėl pažeistų *sui generis* teisių gynimo⁵. Šioje byloje teismai nesugebėjo atskirti *sui generis* teisių ir autorių teisių, nors tiek ieškovo reikalavimai, tiek atsakovo atsikirtimai rėmėsi būtent *sui generis* teisėmis.

Šio straipsnio tikslas yra atskleisti duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sąlygų turinį. Duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sąlygos yra suvokiamos kaip reikalavimai, kuriuos turi atitikti duomenų bazė, kad duomenų bazės gamintojas įgytų duomenų bazių gamintojo teises (*sui generis* teises).

³ Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatyme jos dar vadinamos duomenų bazių gamintojų teisėmis.

⁴ Vileita A. Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje *Bendra Lietuvos ir Olandijos įmonė UAB „Vtex“ prieš UAB „Tildė informacinės technologijos“*. Nr. 3K-3-112/2005.

Tikslui pasiekti keliami tokie **uždaviniai**:

- analizuojant Direktyvą ir ATGTĮ išskirti konkrečias ir būtinas sąlygas, kurioms esant duomenų bazei yra suteikiama *sui generis* teisinė apsauga;
- atskleisti kiekvienos išskirtos sąlygos aiškinimą teisės doktrinoje ir Europos Sąjungos valstybių narių teismų praktikoje;
- išanalizuoti duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sąlygų išaiškinimus ETT praktikoje.

Prieš pradėdami nagrinėti pastebėtina, kad nors Direktyvos nuostatos yra beveik pažodžiui įtvirtintos ATGTĮ, tačiau pastarojo įstatymo tekste yra keletas skirtumų, lyginant su autentišku lietuvišku Direktyvos vertimu. Todėl straipsnyje pirmiausia bus remiamasi Direktyvos autentišku vertimu, šalia pateikiant ir ATGTĮ nuostatas.

1. DUOMENŲ BAZIŲ *SUI GENERIS* TEISINĖS APSAUGOS SĄLYGOS

Duomenų bazės *sui generis* teisinę apsaugą gauna ne automatiškai, bet tik tada, kai atitinka tam tikras sąlygas. Be kita ko, tai reiškia, kad šių sąlygų buvimą turi įrodyti ieškovas, reiškiantis reikalavimą dėl *sui generis* teisių pažeidimo.

Direktyvos 7 straipsnis (ATGTĮ 61 straipsnis) nustato, kad *sui generis* teisinę apsaugą gauna tik tokios duomenų bazės, į kurias įdėtos:

- 1) kokybinės ir (arba) kiekybinės investicijos (ATGTĮ: kokybinės ir (ar) kiekybinės (intelektinės, finansinės, organizacinės) investicijos);
- 2) šios investicijos yra pakankamai didelės (ATGTĮ: esminės investicijos⁶);
- 3) šios investicijos yra skirtos duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ir pateikimui (ATGTĮ: investicijos duomenų bazės turinio parinkimui, sudarymui, tikrinimui bei pateikimui).

1.1. Kokybinės ir (arba) kiekybinės investicijos

Nors tiesiogiai Direktyva nepasako, kas yra kokybinės ir kiekybinės investicijos, yra nusistovėjusi bendra nuomonė, kad kokybinės investicijos – tai pirmiausia *intelektinės pastangos*, įdėtos kuriant duomenų bazę (pvz., atrenkant duomenis, sukuriant originalią duomenų išdėstymo sistemą ir pan.) [1; 5, p. 585; 6]. Tokia nuostata išreikšta ir Lietuvos teisės doktrinoje [7, p. 142]. Beje, ATGTĮ 61 straipsnio 1 dalyje tiesiai įtvirtinta, kad kokybinės (kiekybinės) investicijos apima ir intelektines investicijas.

Kas yra kiekybinės investicijos, galima spręsti iš Direktyvos preambulės 40 punkto: tai – *finansų, laiko, pastangų ir energijos sąnaudų*. ATGTĮ straipsnio 1 dalis, be intelektinių, mini ir finansines bei organizacines investicijas, tačiau reikia manyti, kad šis sąrašas nėra

⁶ Pastebėtina, kad ATGTĮ pavartota sąvoka *esminės investicijos* labiau atitinka Direktyvos tekstą kitomis kalbomis, pvz., angl. *substantial investment*, vok. *wesentliche Investition*.

baigtinis ir apima visas kitas sąnaudas, pvz., laiko sąnaudas.

Akivaizdu tai, kad investicijos nebūtinai turi būti piniginės, užtenka įrodyti darbo, laiko ar kitas sąnaudas. Dėl šios sąlygos taikymo didesnių neaiškumų nekilo ir teismų praktikoje.

1.2. Pakankamai didelės investicijos

Direktyva nepateikia jokių kriterijų nustatyti, kokio dydžio investicijos laikytinos pakankamai didelėmis.

Teorijoje yra reiškiamos įvairios nuomonės: vieni tyrinėtojai argumentuoja, kad *sui generis* teisinė apsauga turėtų būti suteikiama ir esant nedidelėms investicijoms, jei jų dėka duomenų bazė yra daugiau negu nesutvarkytos medžiagos rinkinys [8, p. 429; 9, p. 418]. Kiti nurodo, jog minimalios investicijos yra nepakankamos ir reikia įrodyti, kad investicijos duomenų bazei sudaro didelę bendrų duomenų bazės gamintojo išlaidų dalį [10, p. 34].

Nėra tikslaus atsakymo ir teismų praktikoje. Nors linkstama laikyti šį kriterijų žemu, t. y. reikalaujama nedidelių investicijų [8, p. 429], tačiau pasitaiko ir išimčių. Štai Olandijoje sprendžiant byloje teismas nusprendė, kad septynių įmonės darbuotojų darbas kiekvieną dieną atnaujinant dienraščio tinklalapį yra nepakankamai didelė investicija kiekybiniu požiūriu, palyginus su bendru įmonėje dirbančių darbuotojų skaičiumi [11]. Kita vertus, Vokietijos teismai manė, kad investicijos sukūriant ir atnaujinant sąrašą, kurį sudarė 251 internetinis adresas, buvo pakankamai didelės [12].

Lietuvos teisės doktrina, atrodo, pasisako už tai, kad aptariamą sąlygą patenkina ir nedidelės investicijos [7, p. 142]. Kita vertus, šis požymis yra tiesiogiai susietas su trečiuoju požymiu.

1.3. Investicijos, skirtos duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ir pateikimui

Doktrinoje nurodoma, kad investicijos gavimui turėtų būti suvokiamos kaip sąnaudos, skirtos duomenų sudarančių duomenų bazę, surinkimui; investicijos tikrinimui – duomenų teisingumo patikrinimo, jų taisymo ir atnaujinimo sąnaudos; investicijos pateikimui – išlaidos duomenų bazę sudarančių duomenų pateikimui, pvz., duomenų perkėlimas į skaitmeninę formą, paieškos sistemos sukūrimas, duomenų bazės dizainas ir pan. [1].

Tačiau interpretuojantiems pastarąjį požymį valstybių narių teismams kilo klausimas, į kurias investicijas turi būti atsižvelgiama. Problema kilo su tomis duomenų bazėmis, kurios sukuriamos kaip šalutinis produktas vykdant kitą, pagrindinę, veiklą, pvz., radijo ir televizijos programos (pagrindinė veikla yra radijo ir televizijos laidų kūrimas ir transliavimas), troleibusų, autobusų, lėktuvų tvarkaraščiai (pagrindinė veikla – pervežimas) ir pan.

Olandijos teismai pradėjo formuoti praktiką taip, kad tokios duomenų bazės, kurios yra tik šalutiniai pagrindinės veiklos produktai, neturi gauti *sui generis* tei-

sinės apsaugos. Šiam apribojimui pagrįsti buvo sukurta **atsakų (*spin-off*) teorija**. Atsakų teorija grindžiama įvairiais argumentais.

Pirma, remiamasi *sui generis* teisių tikslu. Atkreipiamas dėmesys, jog Direktyvos tikslas, kuris ne kartą minimas jos preambulėje, – skatinti investicijas į duomenų bazių gamybą ir platinimą. Iš to daroma išvada, kad tuo ir tik tuo turi apsiriboti *sui generis* duomenų bazių teisinė apsauga, ir ji neturi būti taikoma toms duomenų bazėms, kurios yra gaunamos automatiškai vykdant kitą veiklą. Tai yra, *sui generis* teisės, skirtingai nei, pvz., autorių teisės, remiasi ne prigimtinės teisės reikalavimais, o turi grynai utilitarinę paskirtį. Todėl ten, kur *sui generis* teisės duomenų bazių kūrimo neskatina (t. y. kur duomenų bazės gaunamos kaip šalutinis produktas), nėra pagrindo jų taikyti.

Antra, atsakų teorijos šalininkai remiasi teiginiu, jog lėšos, investuotos į pirminę ir tiesioginę veiklą, turi būti iš jos ir padengiamos. Apmokestinus kaip šios veiklos pasekmę sudarytas duomenų bazes, vartotojai turėtų mokėti antrą kartą už tą pačią veiklą.

Trečias argumentas remiasi Direktyvos frazės „investicijos į duomenų gavimą“ interpretacija. Ar „duomenų gavimas“ yra jau iš anksto egzistuojančios informacijos surinkimas, ar jį turime suprasti plačiai – kaip apimančią ir šių duomenų sukūrimą? Atsakų teorijos šalininkai tokia plačią „duomenų gavimo“ sampratą neigia. Jie nurodo, jog Direktyvoje nekalbama apie duomenų sukūrimą ar atradimą, tai patvirtina siaurą duomenų gavimo – tai yra, tik jau egzistuojančių duomenų surinkimo – interpretaciją. Jie remiasi ir Direktyvos preambulės 45 ir 46 punktais, kurie nurodo, jog *sui generis* teisės į duomenų bazes nesukuria jokių teisių į pačius duomenis. Taip pat pasiremiami ir Direktyvos preambulės 19 punktu, kuriame nurodoma, kad kelių muzikinių įrašų rinkinys kompaktinėje plokštelėje (CD) nepriklauso Direktyvos kompetencijai, be kita ko, dėl to, kad investicija į jį nėra tokia didelė, jog ja vertėtų domėtis *sui generis* teisių požiūriu. Taigi tuo aiškiai pasakoma, jog investicijos pačių muzikos kūrinių sukūrimui neturi reikšmės ir neįeina į investicijas duomenų gavimui.

Ne mažiau rimti argumentai pateikiami prieš atsakų teoriją.

Pirma, atsakų teorijos priešininkai atkreipia dėmesį, kad Direktyvos projekte buvo nuostatos, numatančios priverstinį licencijavimą. Tokios nuostatos prasmingos tik tuomet, jei yra tam tikrų duomenų gavimo monopolija, kaip įprastai yra su „atsakinėmis“ duomenų bazėmis.

Antra, nurodoma tai, kad didžioji dalis lobistų, skatinusių Direktyvos priėmimą, buvo būtent „atsakinių“ duomenų bazių gamintojai, pvz., žirgų lenktynių organizatoriai.

Trečia, istoriškai būtinybė įvesti naujas *sui generis* teises kilo po to, kai JAV teismai atsisakė pripažinti autorių teisės apsaugą tokioms duomenų bazėms kaip telefonų sąrašai. Bet juk telefonų sąrašai yra klasikinės šalutinio produkto pavyzdys. Būtų itin keista, jei motyvuojant telefonų sąrašų apsauga sukurtas *sui generis* teisinės apsaugos režimas jų nesaugotų.

Ketvirta, kai kuriose situacijose labai sunku, o gal ir apskritai neįmanoma atskirti duomenų gavimą nuo jų sukūrimo, pvz., ar orų prognozė yra duomenų sukūrimas ar gavimas?

Penkta, atšakų teorijos priešininkai nurodo, kad pati Direktyva neskiria duomenų gavimo ir jų sukūrimo [13, p. 407; 14].

Šiuo klausimu doktrinoje nėra bendros nuostatos, nevienoda ir Europos Sąjungos valstybių narių teismų praktika. Netgi atšakų teorijos giminėje – Olandijoje – šios doktrinos nebuvo laikomasi be išlygų [13, p. 403–405].

Kalbant apie Lietuvą, ATGTĮ 61 straipsnio 1 dalyje vartojamos sąvokos „parinkdamas, sudarydamas, tikrindamas bei pateikdamas“, griežtai vertinant, tarnauja „atšakų“ teorijos naudai, nes sąvoka „parinkdamas“ aiškiai nurodo duomenis, jau egzistuojančius iki duomenų bazės sukūrimo. Tuo tarpu esama teismų praktika nepakankama padaryti išvadą, ar Lietuvos teismai šiai teorijai pritaria.

Natūralu, kad būtent dėl šio klausimo remdamiesi Europos Bendrijos steigimo sutarties 234 straipsniu keturių valstybių teismai kreipėsi į Europos Teisingumo Teismą (toliau – ETT) dėl preliminaraus nutarimo.

2. EUROPOS TEISINGUMO TEISMO PRELIMINARIŲ NUTARIMŲ ANALIZĖ

Taigi keturių valstybių (Didžiosios Britanijos, Suomijos, Švedijos ir Graikijos) teismai 2002 metais kreipėsi į ETT dėl preliminaraus nutarimo [15; 16; 17; 18]. Trijose bylose ginčas kilo dėl futbolo rungtynių tvarkaraščio naudojimo (ieškovo sukurtus tvarkaraščius be leidimo panaudojo atsakovas, organizuodamas lažybas), ketvirtoje – dėl duomenų bazės, kurioje pateikiama informacija apie žirgų lenktynes, naudojimo (ieškovas buvo duomenų bazės, susijusios su arklių lenktynėmis, rengėjas ir tvarkytojas, o atsakovas be leidimo panaudojo šios duomenų bazės duomenis organizuodamas lažybas). Kaip matyti, visais atvejais duomenų bazės buvo šalutiniai produktai, gauti vykdant pagrindinę veiklą (futbolo rungtynių ir žirgų lenktynių organizavimą).

Visose keturiose bylose, be kita ko, nacionaliniai teismai kėlė klausimą, ar sprendžiant dėl *sui generis* teisinės apsaugos duomenų bazėms suteikimo turi būti atsižvelgiama tik į tas investicijas, kurios skirtos tiesiogiai duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ar pateikimui, ar reikia atsižvelgti ir į tas investicijas, kurios skirtos pačių duomenų sukūrimui? Kitaip sakant, ar sąvoka „duomenų gavimas“ apima ir duomenų sukūrimą?

Akivaizdu, kad jei atsakymas į šį klausimą būtų teigiamas, tai būtų „atšakų“ teorijos paneigimas, o visose keturiose bylose ieškovai būtų laimėję, nes jie buvo duomenų kūrėjai, o investicijos duomenų sukūrimui buvo akivaizdžios.

Tačiau visose keturiose bylose ETT į šį klausimą atsakė neigiamai. Teismo argumentacija visose keturiose bylose buvo vienoda. ETT pasirėmė daugeliu argumentų, kurie buvo išdėstyti „atšakų“ teorijos šalininkų, pirmiausia tuo, jog Direktyvos tikslas – skatinti investi-

cijas į „duomenų kaupimo ir apdorojimo sistemas“. Iš čia ETT padarė išvadą, kad sąvoka „duomenų bazės duomenų gavimo investicijos“ reiškia išteklius, naudojamus ieškant egzistuojančių duomenų ir surenkant juos į duomenų bazę, bet ne išteklius, kurie naudojami kuriant tokius duomenis. *Sui generis* teisių tikslas – skatinti esamos informacijos kaupimo ir apdorojimo sistemų kūrimą, bet ne kurti informaciją.

Taigi ETT įtvirtino siaurą sąvokos „duomenų gavimas“ sampratą – t. y. kaip neapimančią duomenų sukūrimo. Duomenų gavimas – jau egzistuojančių duomenų surinkimas, todėl sprendžiant dėl investicijų į duomenų bazės duomenų gavimą negalima atsižvelgti į išlaidas duomenims sukurti, o kaip tik tokiomis išlaidomis ieškovai grindė savo reikalavimus.

Sprendžiant dėl investicijų į duomenų tikrinimą, negalima atsižvelgti į išlaidas, kurios išleidžiamos duomenų tikrinimui duomenų kūrimo metu.

Tačiau šių ETT argumentų nereikėtų vertinti kaip besąlygiško „atšakų“ teorijos pripažinimo, nes teismas nagrinėjamosiose bylose taip pat nurodė, kad, nepaisant to, kad duomenų bazės sukūrimas yra susijęs su pagrindinės veiklos vykdymu (t. y. duomenų bazė yra šalutinis produktas), tai neatima galimybės reikalauti *sui generis* teisinės apsaugos, jeigu įrodoma, kad duomenims gauti, tikrinti arba pateikti reikėjo esminių investicijų, kurios nepriklausė nuo duomenų kūrimo išlaidų.

Taigi vien tai, kad duomenų bazė yra šalutinis produktas, neatima galimybės laikyti ją *sui generis* teisių objektu, svarbu, kad būtų įrodytos esminės investicijos ją sukurti, tikrinti ar pateikti, kurios skiriasi nuo investicijų, skirtų kurti ir tikrinti pačius duomenis. Tokiomis esminėmis investicijomis galėtų būti, pavyzdžiui, išlaidos duomenų pateikimui. Konstatuotina, kad ETT neįtvirtino atšakų doktrinos, nors kartu jis gerokai susiaurino duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sritį.

Toks ETT požiūris, be abejo, yra pozityvus, nes užkerta kelią duomenų kūrėjams automatiškai įgyti *sui generis* teises į jų sukurtus duomenis ir taip monopolizuoti informaciją, dėl šito nuogastavo daugelis teisės mokslininkų.

ETT pasisakė ir dėl kiekybinių bei kokybinių investicijų sampratos. Kiekybinės investicijos – tokios, kurias galima išreikšti skaičiais. Kokybinės investicijos – pastangos, kurių negalima išreikšti skaičiais, pavyzdžiui, intelektinės pastangos arba energijos sąnaudos.

Taigi ETT nesuteikė šioms sąvokoms kitos prasmės, nes iš esmės taip kiekybinės ir kokybinės investicijos buvo suvokiamos ir anksčiau. Taigi ETT pritarė plačiai („kurias galima išreikšti skaičiais ir kurių negalima išreikšti skaičiais“) investicijų sampratai.

Tačiau kai kurių aspektų, susijusių su duomenų bazių *sui generis* teisinės apsaugos sąlygomis, ETT neapitarė. Pirma, nieko nepasakė dėl vienos iš silpniausių „atšakų“ teorijos vietų – jog ne visuomet lengvai galima atskirti duomenų gavimą nuo jų sukūrimo. Geras pavyzdys yra meteorologiniai duomenys. Ar jie laikytini objektyviai egzistuojantys gamtoje, o meteorologai tik juos „surenka“? Tokiu atveju į šių duomenų surinkimo investicijas galima atsižvelgti, ir duomenys bus saugomi

sui generis teisėmis. Ar šie duomenys yra sukuriami gamtos reiškinius stebinčių meteorologų? Pastaruoju atveju į duomenims gautas išlaidas atsižvelgti nebegalima, *sui generis* teisinė apsauga duomenims nebus suteikta [19]. Taigi šis klausimas kol kas neišspręstas.

Antra, ETT neišaiškino, ką reiškia, kad investicijos turi būti „pakankamai didelės“: ar šis kriterijus yra aukštas (investicijos turi būti didelės), ar žemas (užtenka nedidelių investicijų). Generalinio advokato nuomone, kuri buvo išsakyta aptariamose bylose, šis požymis yra reliatyvus ir priklauso nuo įvairių aplinkybių, tokių kaip duomenų bazės gamintojo patirtos išlaidos ir jų padengimas, duomenų bazės apimties, turinio ir kt. Kita vertus, žodis „esminė“ reikalauja bent minimalaus investicijų kiekio. Generalinio advokato nuomone, šis kiekis neturi būti didelis, kitaip Direktyvos tikslas nebus pasiektas [20].

Iš ETT nagrinėtų situacijų matyti tik tai, kad jis nepripažino pakankamai didelėmis investicijų, kurias patyrė ieškovai tikrindami ir pateikdami duomenis (be išlaidų duomenis sukurti).

Taigi reikšdamas reikalavimą dėl pažeistų *sui generis* teisių gynimo ieškovas turėtų įrodyti buvus tam tikrą minimalų dydį investicijų, skirtų tiesiogiai duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ir pateikimui, o koks tiksliai bus tas dydis, lieka nustatyti teismams konkrečiose bylose.

IŠVADOS

1. *Sui generis* teisių tikslas – apsaugoti duomenų bazes, kurios nepasižymi originalumu ir dėl šios priežasties jų nesaugo autorių teisės (nors *sui generis* apsauga gali būti taikoma ir toms duomenų bazėms, kurias saugo autorių teisės). Todėl reikšdamas reikalavimą dėl pažeistų *sui generis* teisių gynimo ieškovas pirmiausia turėtų įrodyti *sui generis* teisių sąlygų buvimą. Tai yra, turi būti įrodinėjamas ne duomenų bazės originalumas, bet pakankamai didelių kokybinių ir (arba) kiekybinių investicijų, skirtų duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ir pateikimui, buvimas.

2. Duomenų bazės gauna *sui generis* teisinę apsaugą įrodžius tris sąlygas: 1) kad investicijos pakankamai didelės; 2) kad investicijos yra kokybinės ir (arba) kiekybinės; 3) kad investicijos skirtos duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ir pakeitimui.

3. Teismų praktikoje ir doktrinoje nėra bendros nuomonės, kokia investicija laikytina „pakankamai didelė“ („esmine“), bet dažniausiai šis reikalavimas laikomas žemu, t. y. užtenka įrodyti ir nedideles investicijas. ETT šiuo klausimu savo nuomonės neišsakė. Todėl į šį klausimą tenka atsakyti valstybių narių teismams, sprendžiantiems konkrečias bylas.

4. Dėl kokybinių ir kiekybinių investicijų sampratos bendrai sutarta ir teorijoje, ir teismų praktikoje, sampratą patvirtino ir ETT. Kiekybinė investicija – tokia, kurią galima išreikšti skaičiais (pvz., pinigai, laikas), kokybinė – kurios negalima išreikšti skaičiais (pvz., intelektinės pastangos).

5. Investicijos, kurios yra skirtos duomenų bazės duomenų gavimui, tikrinimui ir pateikimui, remiantis ETT išaiškinimu neapima investicijų patiems duomenims kurti ir jiems tikrinti kūrimo metu. Todėl duomenų bazės, kurios gaunamos kaip šalutinis produktas vykdamas kitą veiklą, *sui generis* teisinės apsaugos negaus, nebent bus aiškiai pademonstruotos pakankamai didelės investicijos, kurios, kitaip negu investicijos duomenų sukūrimui, buvo įdėtos į pačios duomenų bazės sukūrimą (t. y. jos duomenų gavimą, tikrinimą ir pateikimą).

LITERATŪRA

1. **Hughenoltz P. B.** Implementing the European Database Directive // <http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/PBH-HCJ-LIB.doc>.
2. **Gorman R., Ginsburg J.** Copyright: cases and materials. – New York: Foundation Press, 2002.
3. **Europos Parlamento ir Europos Sąjungos Tarybos** direktyva 96/9/EB dėl duomenų bazių teisinės apsaugos // OJ L 1996/77/ 20.
4. **Lietuvos Respublikos** autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 50-1598; 2003, Nr. 28-1125.
5. **Kaye L.** The Proposed EU Directive for the Legal Protection of Databases: a Cornerstone of the Information Society // European Intellectual Property Review. 1995. No. 17(12).
6. **Roos K., Maeyaert P.** The EU directive on the legal protection of databases // <http://www.crowell.com/pdf/databaseprotection.pdf>.
7. **Vileita A.** Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras. – Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
8. **Derklaye E.** The Court of Justice interprets the database sui generis right for the first time // European Intellectual Property Review. 2005.
9. **McGee A., Scanlan G.** The database directive – sui generis and copyright – a practicable distinction // Journal of Business Law. 2005.
10. **Siltanen M.** Database Protection in the European Union and the United States – Comprising the Analysis in Relation to Location-based Services. Project report for NAVI Programme. – Helsinki: Helsinki Institute for Information Technology HIIT, 2002.
11. **Dagbladen vs. Eureka Internetdiensten** // <http://www.ivir.nl/rechtspraak/kranten.com-english.html>.
12. **Hughenoltz P. B.** The New Database Right: Early Case Law from Europe // <http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/fordham2001.html>.
13. **Derklaye E.** Databases sui generis right: should we adopt the spin off theory? // European Intellectual Property Review. 2004. No. 26(9).
14. **Hughenoltz P. B.** Program Schedules, Event Data and Telephone Subscriber Listings under the Database Directive // <http://www.ivir.nl/publications/hughenoltz/spinofffordham.html>.
15. **Fixtures Marketing Ltd v Organismos Prognostikon Agonon Podosfairou (OPAP)** (C444/02).
16. **Fixtures Marketing Ltd v Svenska Spel AB** (C338/02).
17. **Fixtures Marketing Ltd v Oy Veikkaus AB** (C46/02).
18. **British Horseracing Board Ltd v William Hill Organisation Ltd** (C203/02).
19. **Davison M., Hugenoltz P. B.** Football fixtures, horse races and spin-offs: the ECJ domesticates the database

right // European Intellectual Property Review. 2005. No. 3.

20. **Opinion** of advocate general Stix-Hackl, Case C-338/02 Fixtures Marketing Ltd v Svenska Spel AB.

REQUIREMENTS FOR THE *SUI GENERIS* LEGAL PROTECTION OF DATABASES

Ramūnas Birštonas*

Mykolas Romeris University

S u m m a r y

Databases are very important items but it is not complicated to reproduce them. Thus appropriate legal protection should be given to databases. Case law in Europe and in the USA revealed that copyright protection of databases is not sufficient, because many databases do not meet originality requirement and are not protected by copyright. This was the reason why Directive 96/9 of the European Parliament and of the Council on the legal protection of databases has introduced a new *sui generis* right to protect the makers of databases.

According to Article 7 of the Directive in order to get *sui generis* rights the maker of a database must show that there has been qualitatively and/or quantitatively a substantial investment in either the obtaining, verification or presentation of the contents. Case law and theory interprets qualitatively investment as intellectual efforts and quantitatively investment as expenditures of money, time, effort and energy. Requirement that investment should be substantial is more complicated. Some commentators hold that the level of investment may be low, others considers it should be high. The most puzzled is the last requirement that investment must be made in either the obtaining, verification or presentation of the contents of the database. The 'spin-off doctrine' which originated in Netherlands holds that databases which are by-products of other activities are excluded from protection. But this theory was not universally accepted.

The courts of four Member States (the United Kingdom, Greece, Sweden and Finland) have been confronted with the question of the application of the spin-off theory and have decided to stay proceedings and ask preliminary rulings to the European Court of Justice. ECJ confirmed attitude that the expression 'investment in the obtaining of the contents' of a database must be understood to refer to the resources used to seek out existing independent materials and collect them in the database, and not to the resources used for the creation as such of independent materials. On the other hand, the fact that the creation of a database is linked to the exercise of a principal activity in which the person creating the database is also the creator of the materials contained in the database does not, as such, preclude that person from claiming the protection of the *sui generis* right, provided that he establishes that the obtaining of those materials, their verification or their presentation required substantial investment in quantitative or qualitative terms, which was independent of the resources used to create those materials.

Also ECJ confirmed that the quantitative assessment refers to quantifiable resources (money, time, etc.) and the qualitative assessment to efforts which cannot be quantified, such as intellectual effort or energy.

But the Court does not give its interpretation of what the level of the substantial investment should be. This remains the question which should be answered by national courts.

Keywords: databases, *sui generis* rights.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Civil and Commercial Law Department, Doctoral Candidate.